

Eitt syrgiligt 10 ára minni

Jóannes Dalsgaard,
skrivar

Tann 11. september vóru 10 ár liðin, síðan fólkaræðið í Chile varð avtikið við harðskapi og tí hava vit grund til at steðga eitt sindur við hetta 10-ára minnið.

Hvat var tað, sum hendi meðan sosialistiska stjórnin hjá Unidad Popular og Salvador Allende stýrdu Chile? Hvønn týðning hevði hetta stýrið fyrí fólkið? Hvi varð henda áhuga-verða sosialistiska royndin steðgað og hvør er læran av tí, sum hendi fyrí 10 árum síðani?

Tað sum hendi, tá Allendestýrið á demokratiskan og lógligan hátt kom til ræðið í Chile var, at fyrí fyrstu ferð í lands-

ins søgu fekk tað eitt stýri, sum setti fólksins áhugamál fram um áhugamálin hjá innlendskum og útlendskum kapitalvaldi. Chile fekk við øðrum orðum eina stjórn, sum av øllum alvi royndi at virka fyrí, at fjøldin av fólkinum skuldi kunna fáa ágóðan av tí velduga náttúruríkðmi, sum hetta land eigur t.d. koparinum.

Samstundis setti stjórnin í verk umfatandi sosialar ábøtur, sum skuldu gera Chile til eitt nútímans vælferðarsamfelag: íbúðir vórðu bygdar til tær hundradtúsundtals familjur, sum búðu í skúrum og veggjakroysum rundan um stórbýrinar, lónirnar vórðu hækkaðar,

pensiónirnar hækkaðar, heilsuviðurskiptini munandi bœtt, skúlabørnini fingur mjólk og Chile gjørdist eftir tveimum árum til eitt hitt liviligasta landið í latinamerika.

Alt hetta varð sorað tann 11. september 1973. Oddamenninir vórðu myrdir, túsundtals fólk ríkin í kz-legur, alt fram-burðsverkið, allar sosialar ábøtur vórðu eftir einum degi lögð í osku og tær kristiligu samkomurnar forfylgdar.

Skemdarverkið at senda hermenn móti forseta-borgini at myrða forseta, ráðharrar og tinglimir framdu nakrir av teimum generalum, sum 3 ár frammanundan við hondini á bíbliuni høvdu svorið at verja forsetan og demokratisku grundlóg Chile.

Men hesir meinsvornu manndráparar, Pinochet & Co., vóru ikki einsamallir um verkið. Teir vóru eisini amboð hjá heilt øðrum kreftum: tí amerikanska kapitalvaldi, sum ikki við góðum vildi lata vald sitt yvir náttúruríkidómum Chile til chilensku tjóðina. Sær til hjálpar hevði hetta kapitalvald ein kriminell-an forseta og ein samvitskuleysan uttanríkisráðhara. Hesir syrgdu fyrí øllum tí neyðturviliga: Fyrst skaptu teir internationalt boycott móti chilenskum kopari, síðan syrgdu teir fyrí einum altjóða láni og kreditt-boycotti og tá hetta ikki hjálpti, góvu teir chilensku skutilsveinum sínum boð um at seta demokratisku stjórnina frá við hørðum. Restina av søguni kenna vit.

Fylgjurnar fyrí land og fólk í Chile hava verið ræðuligar. Ein ótamd

inflation hevur knúst búskapin, arbeiðsloysið er størri enn nakrantíð áður í søguni, hungursneyð í fleiri landspørtum, terror, morð og kz-legur er tað, sum hevur eyðkent Chile hesi árin, manndráparin Pinochet hevur stýrt landinum.

Sorgarleikurin í Chile hevur ávirkað almenna orðaskiftið í heiminum øll hesi 10 árin. Hend-ingarnar eru í sjálvum sær av sliksom slag, at eingin politisk hugsandi sleppur undan at taka støðu til teirra. Nógv tey flestu tað veri seg lond, flokkar ella einstaklingar hava harmast um og fordømt tað, sum hendi í Chile fyrí 10 árum síðani.

Eitt lítið men ikki týð-ingarlest undantak er í hesum sambandi: tann feroyski fólkaflokkurin og

málgagn hansara Dagblaðið. Sum einasta flokksblað í einum demokratiskum landi í vesturheiminum hevur Dagblaðið fegnast um sorgarleikin í Chile og einasti flokkur í vesturheiminum, sum higartil hevur góðtikið fascismuna í Chile er tann feroyski fólkaflokkurin. Vit kundu tikið nógv prógv um hetta, men nóg mikið er at minna lesaran á, at Dagblaðið í oktober 1979 í einari blaðstjóra-grein skrivaði, at tað var í tøkum tíma, at Allende forseti fekk sekkin.

Og hvussu fekk so hesin heiðursmaðurin sekkin?

Jú, hann varð sum lesarin minnst skotin. Hetta kann bert merkja, at málgagn fólkafloksins fegnaðist um at ein demokratiskt valdur forseti varð skotin. Øðrvisi kann henda grein ikki tulkast og fyrí alt tað er eingin tulkning neyðug tí tað stendur jú svart uppá hvítt.

Bæði áðrenn og aftan á nevndu grein hava greinir staðið í Dagblaðnum, sum bera á sama borið: at verja Pinochetstýrið, spotta Allende í grøvini og speireka tey her í landinum, sum muta imóti.

Við hvørjum rætti kann ein so leggja fólkaflokkin sum flokk undir at taka

undir við hesari her umtalaðu skiving í Dagblaðnum?

Eftir minum tykki er svarið upplagt: eftir regluni um, at tann ið tegir hann samtykkir. Mær vitandi hevur enn eingin politikari umboðandi fólkaflokkin tikið til orða imóti hesari skiving — í hvussu so er hvørki í blaðnum ella á tingi.

Tað má tí nú, eftir at hetta orðaskifti hevur staðið við í eini 8 av teimum 10 árunum, sum er liðin síðan sorgarleikin, verða opinberligt fyrí øllum, at fólkaflokkurin sum flokkur tekur undir við tí skiving sum Dagblaðið hevur havt fyrí um Chile. Tað má tí eftirhondini eisini vera øllum greitt, at fólkaflokkurin sum politiskur flokkur tekur undir við, at málgagn hansara fegnast um, at demokratið í einum ávisum landi varð felt og skift út við einum fascistiskum stýri. Tað má samstundis vera greitt at fólkaflokkurin tekur undir við, at hetta stýri líka fram til fyrí stuttum er voríð róst upp til skyggja av Dagblaðnum.

Hvørja læru lesarin eigur at taka av hesum veruleikum fari eg at yvir-lata til lesaran sjálvan.

